

Dølafenytt

NR. 62 | 2025

Innhold

Sosialt treff 2025 Gardsætra.....	4	Slik påvirker beite utslipp av fordøyelsesmetan og ytelse hos drøvtyggere	22
«Avlsråd på nett»	6	Besøk fra Istria, Kroatia.....	26
Oksen, en viktig ressurs i avlsarbeidet	10	Fra kurompe til krøllhårsåler	30
Seminokser	12	Fra historiebøkene.....	32
Dølafe i Sollien.....	16		
Dommerkurs på Salvalsetra	20		

Styret

Leiar:
Kent Inge Hansen
Hamarvegen 390
2614 LILLEHAMMER
Tlf. 940 77 919
E-post: kent.inge.hansen@gmail.com

Styremedlem:
Goran Danielsberg
Bysætervika 59
2353 Stavsjo
Tlf. 977 40 830
E-post: goran.danielsberg@gmail.com

Nestleiar:
Hannah Dokken
Nerøygardsv. 122
2672 SEL
Tlf. 997 07 902
Epost: hannah.marie.dokken@gmail.com

Vara:
Linda Kristin Arum Willadsen
Skantebygdaveien 355
1894 RAKKESTAD
Tlf 413 07 578
Mail: lianslinda@gmail.com

Styremedlem:
Lars Hovren
Vedumsvegen 50
2636 ØYER
Tlf. 959 27 153
E-post: lars-hovre@hotmail.com

Vara:
Thomas Stubberudlien Bruddalen
Brudalen 112, 2870 Dokka
Tlf. 938 08 745
E-post: tsbrudalen@gmail.com

Styremedlem:
Mathea Storihle
Sønstebyvegen 249
2843 Eina
Tlf. 402 32 130
E-post: post@audhumla.no

Livdyrkontakt:
Hans Ivar Tarud
Tarudvegen 156
2651 Østre Gausdal
Tlf. 957 63 988
E-post: hans.ivar.tarud@gmail.com

*Forsidebilde: Ariel og regnbuen. Foto: Mathea Storihle.
Baksidebilde: Kastrat på beite i Sjøseterfjellet. Foto: Simen Løken.*

Ord fra styret

Godtfolk!

Mørket har senka seg, enda et år går mot sin ende og det er tid for ettertanke, oppsummering og kanskje nye ideer.

Manntallet for dølafeet viser at antallet mordyr sakte , men sikkert, fortsetter å stige. Vi er nå tett oppunder 400!

Også i år er det tatt inn nye okser til semin, og vi har fått tilgang til en data-base som gjør at vi sjøl raskt kan sjekke påvirkning av innavlsgrad for avkom i egen besetning før vi velger okse til avl.

Kontakt med folk som driver tilsvarende bevaringsarbeid for lokale husdyrraser i eget land, inspirerer. Det gir også innsikt både i resultater av eget arbeid, og nye innfallsvinkler og løsninger.

Samtidig som det jevne arbeidet til alle som har hjerte for dølakua gjør at hun står stadig stødigere, truer muligheten for pålegg om klimatiltak som bruk av metanhemmeren Bovaer den tradisjonelle drifta med utstrakt bruk av naturbeite og utmark. Heldigvis kommer folk på banen som er opptatt av å kartlegge også klimafordelene ved storfe og beitebruk. Og kanskje er det enda ikke for seint å slå på bremsene og spille på lag med naturen framfor kjemi- og legemiddelindustrien? Satse på et videre innhold i begrepet bærekraft, som også inkluderer sjølforsyning, dyrevelferd og ressursutnytting?

I tidligere tider var det ikke bare mjølk, kjøtt og skinn fra kua en gjorde seg nytte av. Alle ressurser ble tatt vare på, så som dusken på kurompa. Med vennlig tillatelse fra Nordre Ringsaker Husflidslag gjengir vi deres anvisning for produksjon av krøllhårsåler. Og for de som heller ikke føler seg kompetente ang spinning – drill funker! Det gjør også avlagte permanentspoler og papiljotter.

Med ønske om roligere og gode dager, med eller uten ymse husflidssysler,

*For styret i Dølafelaget
Kent Inge Hansen*

Lang lang rekke for å få kraftfor. Foto: Nils Oddvar Hippe.

Sosialt treff 2025 Gardsætra

Tekst: Thomas S. Brudalen.
Foto: Kari Hanne Pavenstädt

27.juli i år vart det heldt sosialt treff for Dølafelaget på Gardsætra i Synnfjellet i Nordre Land.

Gardsætra blir ått og drivi av Dokka-deltaet Nasjonale Våtmarkssenter som ei

besøkssæter med tradisjonell sætring og produksjon av mjølkeprodukt.

Med i buskapen på sætra er sju dølakyr med kalv. Desse blir mjølka på morgonen før kalvane går med mødrene sine på fjellbeite om dagen. Kalvane blir delt frå kyrne om natta. Med dette opplegget gav dei sju kyrne 25 liter mjølk å lage sætermat av kvar dag.

Ein anna sak å nemne er at Dokkadeltaet driv god gamaldags buføring til Gardsætra frå Bergegarda i Søndre Land . Denne turen går om Kittilbu, Storlon , Snertingdalen og Landåsbygda og tek tre dagar.

Når vi var på vitjing fekk vi smaka på sætermaten, prim ,surmjølk ,rømme, yoghurt, skjørost og smør. Alt av topp kvalitet! Etter smaksprøvene fekk vi framifrå god rømmegraut.

Når alle var gode og mette vende interessa seg mot kyr og kalvar i kvea. Buskapen på Gardsætra er den gamle buskapen til Ole Jacob Christensen frå Vikabråten i Vestre Slidre.

Det var gilde dyr i fint hald. Ein oksekalv i flokken etter ei fin ku fanga merksemda til dølafefolket og det endte faktisk med eit nytt seminokseemne.

Attåt dølakyr var det hestar, høner, sau og eit par påfuglar å sjå på denne besøks-sætra som for tida diverre er den einaste sætra i drift i Synnfjellet.

Femten dølafefolk fann vegen til Synnfjellet denne litt grå julidagen . Men etter-som dette var fyrste regnversdagen etter tørke tålte vi gråveret godt.

Vi takkar Lea på Gardsætra for dette innblikket i sæterkvardagen og alle som møtte opp for eit godt og triveleg lag.

«Avlsråd på nett» – lansert høsten 2025

Tekst: Nina Svartedal og
John Olav Oldertrøen, NIBIO.

Nå har det blitt enklere for bønder med bevaringsverdige storferaser å unngå innavl i besetningen. NIBIO har utviklet et nettbasert verktøy som lar deg sjekke innavlsnivået på avkom etter egne kyr og én eller flere avlsokser.

Tidligere måtte dyreeiere sende en forespørsel til Norsk genressurs-senter og Kuregisteret ved NIBIO for å få utført slike simuleringer manuelt. Nå kan du gjøre det selv – raskt og enkelt.

– Mange har gjennom årene kontaktet oss for hjelp til å finne passende avlsokser. Med «Avlsråd på nett» kan du simulere paringer selv, uten ventetid. Vi håper at enda flere vil ta i bruk dette nyttige verktøyet, sier Anna Holene, seniorrådgiver ved Norsk genressurs-senter.

Tjenesten er gratis og tilgjengelig for alle som er registrert som eier av kyr eller kviger av de bevaringsverdige storferasene. Gå til www.kuregisteret.no og velg «Avlsråd på nett». Du logger inn med BankID.

Rask innavlsøkning er en trussel

Små populasjoner er sårbare for innavlsdepresjon. Det kan føre til redusert tilvekst, melkeproduksjon og fruktbarhet, færre levedyktige kalver og økt risiko for arvelige sykdommer og defekter.

Det viktigste tiltaket mot innavlsdepresjon er å unngå rask innavlsøkning. I en lukket populasjon vil innavlen alltid øke over tid, men hvis økningen skjer sakte, kan seleksjon motvirke de negative effektene. Derfor er innavlsdempende tiltak avgjørende.

Kuregisteret – navet i avlsarbeidet

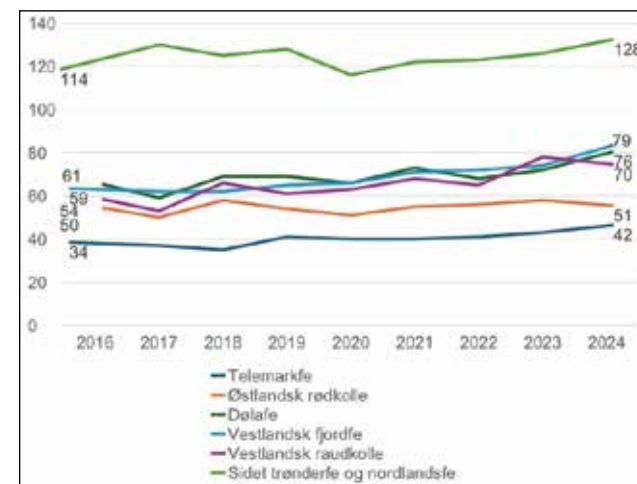
Slektskapsdatabasen Kuregisteret er kjernen i avlsarbeidet for de bevaringsverdige storferasene. Ved å bruke slektskapsinformasjonen til å beregne innavlsgraden på forventet avkom, kan vi bremse innavlsøkningen.

I «Avlsråd på nett» simuleres paringer mellom kyr og mulige avlsokser – både gardsokser og seminokser.

– Simuleringen viser innavlsgraden på avkommet og gir råd om kombinasjonen er heldig eller uheldig, tilpasset hver enkelt rase. Når rådene kombineres med bruk av mange ulike okser, vil innavlsøkningen gå saktere, forklarer Holene.

Godt avlsarbeid har gitt en moderat innavlsøkning

Innavlsøkningen brukes til å beregne effektiv populasjonsstørrelse – et mål på hvor mange ubeslektede individer som bidrar genetisk til neste generasjon. For at en populasjon skal være genetisk bærekraftig, bør effektiv populasjonsstørrelse være over 50, helst over 100.

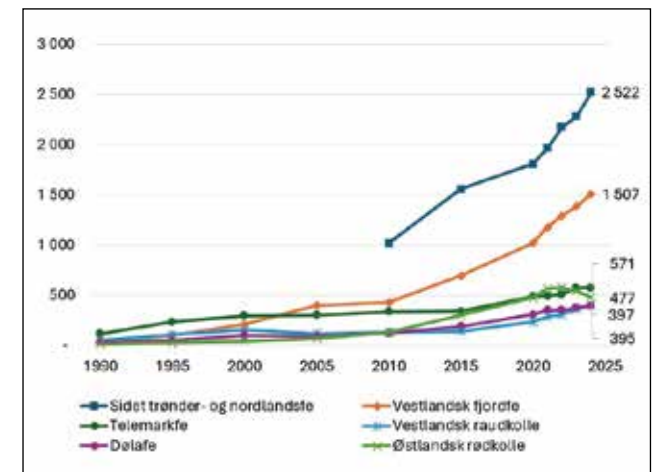
Figur 1. Utvikling av effektiv populasjonsstørrelse hos de bevaringsverdige storferasene 2016-2024. Kilde: Norsk genressurs-senter, NIBIO.

Fra kritisk truet til livskraftige raser

Registreringen av de bevaringsverdige storferasene startet for 30 år siden og da var flere raser kritisk truet. Figur 2 viser at antallet har økt jevnt siden. I 2023 hadde alle rasene over 300 avlshunndyr – grensen for å gå fra kritisk truet til «bare» truet.

Fortsett det gode avlsarbeidet

«Avlsråd på nett» er et enkelt og effektivt verktøy som hjelper deg med å ta gode valg i avlsarbeidet. Ved å bruke det aktivt, bidrar du til at det gode avlsarbeidet for disse rasene videreføres.

Figur 2. Antall avlskyr av de bevaringsverdige storferasene 1990-2024. Kilde: Norsk genressurs-senter, NIBIO.

Fagermøy på toppen av Sjøseterfjellet. Foto: Simen Løken.

Anno Glomdalsmuseet søker dølafe til sommersesongen 2026

Tekst: Ragnhild Holen.

Foto: Glåmdalsmuseet

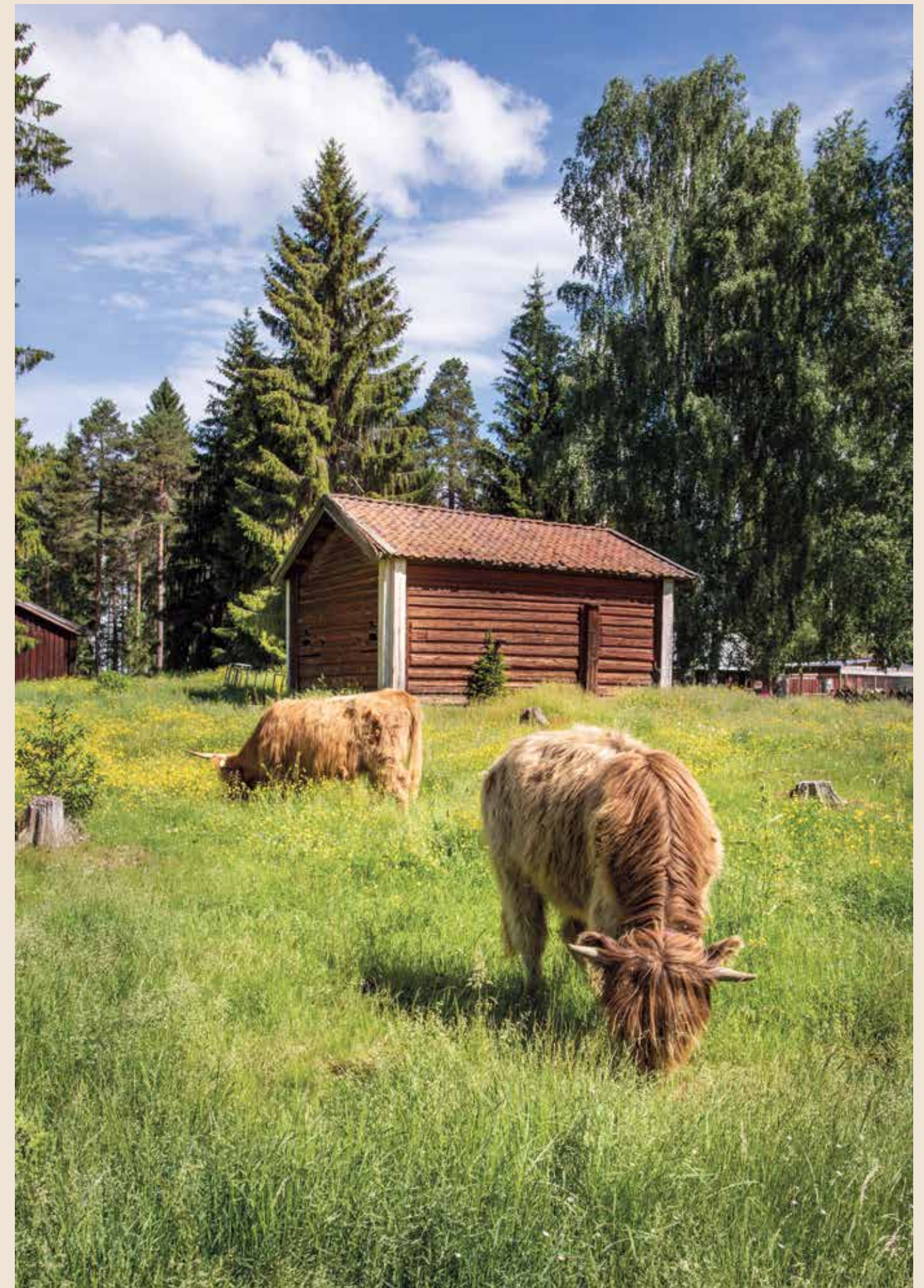
På Glomdalsmuseet i Elverum viser vi fram husdyr i sommersesongen, med fokus på gamle norske raser. Vi er et folkemuseum for Østerdalsområdet, og har dyra i friluftsmuseet blant de gamle husa. Vi låner ulike dyr av ulike eiere, og har røkter på jobb hver dag som sørger for fôr, stell og sosialisering, og som har daglige omvisninger hvor vi forteller om tradisjonelt dyrehold og produktene som har blitt laget.

Gjennom åra har vi hatt forskjellige

storferaser, og variert mellom ku med kalv og kviger. Nå ønsker vi igjen å formidle dølafeet, og håper derfor noen i området kunne tenke seg å bidra ved å ha dyr på «sommerferie» hos oss.

Periode: fra primo juni og ut skoleferien. Ta gjerne kontakt for en prat med ansvarlig røkter Ragnhild Holen: 41287926, ragnhild.holen@annomuseum.no.

Eiere som låner ut dyr får familie-årskort i Anno museum og inviteres til å selge gårdsmat eller lignende på Glomdalsmuseets største arrangement «Liv i stue» i juni, i tillegg til at vi står for fôr og stell gjennom sommeren.

Oksen, en viktig ressurs i avlsarbeidet

– Info og råd ved kjøp og salg av avlsokser

Dølafeet har lenge hatt en positiv utvikling med tanke på innavlsgrad og effektiv populasjonsstørrelse til tross for at det er en fåtallig rase. Det er alle drivere der ute sin fortjeneste!

Tekst og foto: Hannah Dokken.

For å fortsette dette gode arbeidet er gardsoksen en av flere brikker i puslespillet. Her kommer noen gode råd med tanke på valg og kjøp av okse.

Sjekk innavlsgrad i Nibio sitt register

Vi oppfordrer alle til å sjekke slektskap/egnethet til oksen i forhold til sin egen besetning hos kuregisteret til Nibio. Nytt av året er at man gjøre dette selv i en egen digital tjeneste: avlsråd på nett. I en annen artikkel i bladet kan du lese mer om hvordan den fungerer i praksis.

Denne tjenesten simulerer parringer og du får ut lister med innavlsgrad og pec-verdier på hypotetiske avkom etter de individene du legger inn i tjenesten. På den måten blir det lettere å holde kontroll på avlsarbeidet og man har et godt grunnlag for å ta beslutninger.

Vær tidlig ute

De fleste har nok erfart at det ikke alltid er like lett å finne en okse som er genetisk kompatibel med alle mordyr i flokken. Hvis man har anledning er det lurt å kjøpe okse til avl i god tid, gjerne som ungdyr eller kalv. Eventuelt tinge på en

Brand.

på forhånd. Man bør tenke at oksen er såpas viktig at man unngår situasjoner der kjøpet gjøres ut ifra hvilke dyr som tilfeldigvis finnes på markedet akkurat da man har bruk den. Dette kan så klart fungere for noen, men i de fleste tilfeller vil man kunne finne en bedre match og kandidat ved å bruke litt tid og høre med forskjellige drivere. Det er også sann at flere og flere kastrerer oksekalvene sine med tanke på feks. beiteutnyttelse og av andre praktiske årsaker. Hvis man er tidlig ute kan man kanskje finne den perfekte kandidat i en slik besetning og be om at den ikke kastreres.

Snakk med selger

Både avlsråd på nett og god planlegging er flott, men det er omtrent like viktig å prate med selger før man bestemmer seg. Få gjerne litt info om mordyret, lynne, jurhelse, eksteriør osv... Ofte har selger en formening om hvilke dyr han eller hun tenker er best egnet til avl. Om det er lite som skiller individ med tanke på genetikk er det alltid lurt å be om råd fra den som kjenner dyra best.

Rasetypiske trekk

Dølafeet er en variert rase, særlig visuelt, og her ligger mye av sjarmen. Men vi ser nok en tendens til at mange etterspør kolla okser. Det er forståelig at det kjennes både mer praktisk og kanskje til og med tryggere. Men for å bevare det rasetypiske trekket som horn er, må vi sørge for at det er en god andel horna okser som brukes. At en okse er horna bør i alle fall ikke være eneste beslutningsgrunnlag for å ekskludere en kandidat, hvis alle andre parametere stemmer godt.

Kjøp og salgskanaler

Mye av livdyrhandelen går gjennom sosiale medier som Facebook. Er man på jakt etter okse eller skal selge kan man avvertere på Dølafelaget sine grupper. Vi har laget en egen gruppe som heter

Melvin.

«Dølafeokser kjøp og salg» som brukes kun til dette. Man kan også kontakte livdyransvarlig i laget. Husk at det ikke bare er voksne okser som kan være interessante for andre, så hvis du har gode kalver eller ungdyr kan det være verdt å legge dem ut for salg.

Laget har også en oversikt over veiledende livdyrpriser på nettsiden sin.

Seminokser

Har man en flott oksekalv kan det også nevnes at avslaget alltid er på jakt etter gode semin-emner og at oksekalver etter gode mødre gjerne kan meldes inn til avslaget for vurdering. Dette må da gjøres nokså raskt etter kalvens fødsel, da prosessen med godkjenning og inntak hos Geno tar noe tid. Kontakt gjerne oss i laget hvis du lurar på mer omkring semininntak.

Ved valg av semin gjelder mye av de samme rådene som over, med tanke på feks. innavlsgrad, rasetypiske trekk og god planlegging.

Da gjenstår det bare å ønske lykke til!

Seminokser

Årets okser og nye kandidater ønskes velkommen

Seminokser er en viktig del av arbeidet for å bevare dølafeet. Nye okser blir godkjent på bakgrunn av genetisk vurdering fra NIBIO, vurdering av kalvens eksteriør og en helhetsvurdering av kalvens mor.

Tekst: Mathea Stoihle

Årets okser i GENOs oksekatalog:

47037 Thorr

Nytt: Kan bestilles som kjønnsseparert sæd (hunnceller)

Født: 05.04.2023

Farge: Rød

Hornstatus: Hornet

Foto: June Witzøe

Oppdretter: Hans-Kristian Willadsen

47017 Napoleon

Født: 06.07.2013

Farge: Annen

Hornstatus: Kollet

Oppdretter: Ole-Jacob Christensen

Foto: Jan Arve Kristiansen

06716 Kaurstad

Født: 16.02.1994

Farge: Rød/Hvit

Hornstatus: Hornet

Inntak og seminoksekandidater i 2026

Årlig kan dølafelaget ta inn inntil 3 oksekandidater. Gode kandidater er viktig for å bevare dølafeet og videreføre rasens gode egenskaper.

Har du en potensiell kandidat til seminokse? Vær ute i god tid, for oksekulver kan som regel ikke være eldre enn 4 måneder når de meldes inn til Geno.

Ta kontakt med dølafelaget på mail: dolafelaget@gmail.com

Fyll ut innmeldingsskjema for kandidaten. Dette finner du på nettsidene til Norsk Genressurscenter (NIBIO). Link til skjema finnes også på dølafelagets nettsider under semin.

Etter mottatt interesse vil styret i dølafelaget vurdere kandidaten. Videre vil okseutvalget komme med sin anbefaling. Etter disse vurderingene vil det fattes et vedtak og raselaget informerer eier.

Hvis oksekalven tas inn som seminoksekandidat vil Geno overta det praktiske med kontrakt, transport og betaling. Dølafelaget utbetaler også et honorar.

Dersom kalven er hornet må den avhornes før den tas inn til semin.

Huskeliste for innsending av seminkandidat:

- Ferdig utfylt innmeldingsskjema
- Bilde av kalven
- Bilder av mor til kalven. Mordyret skal fotograferes fra siden. Juret skal fotograferes fra siden og bak
- Legg ved mor og kalvens stamtavle fra Norsk Genressurscenter (se at informasjonen er riktig)
- Dersom kalven kommer fra melkebesetning vedlegges også opplysninger fra Kukontrollen. Som melkemengde, fett, protein og kilo kraftfor/100 kg EKM.
- Dersom kalven kommer fra ammekubesetning er tilvekst på kuas kalver av interesse.
- Eventuelle premieringer fra utstilling.
- Annen info som gjør kalv eller mor ekstra egnet.

I 2025 er det tatt inn 2 flotte seminoksekandidater:

Alf av Godlia

Mor til Alf.

Dølafelaget begrunnet inntaket med at oxen er interessant, genetisk bidrar han positivt inn i dølafepopulasjonen. Oksekalven er fra en melkekubesetning, og av en pen ku som har god ytelse, og med et tydelig dølafepreg.

Fram fra Dølaliv Samdrift SA

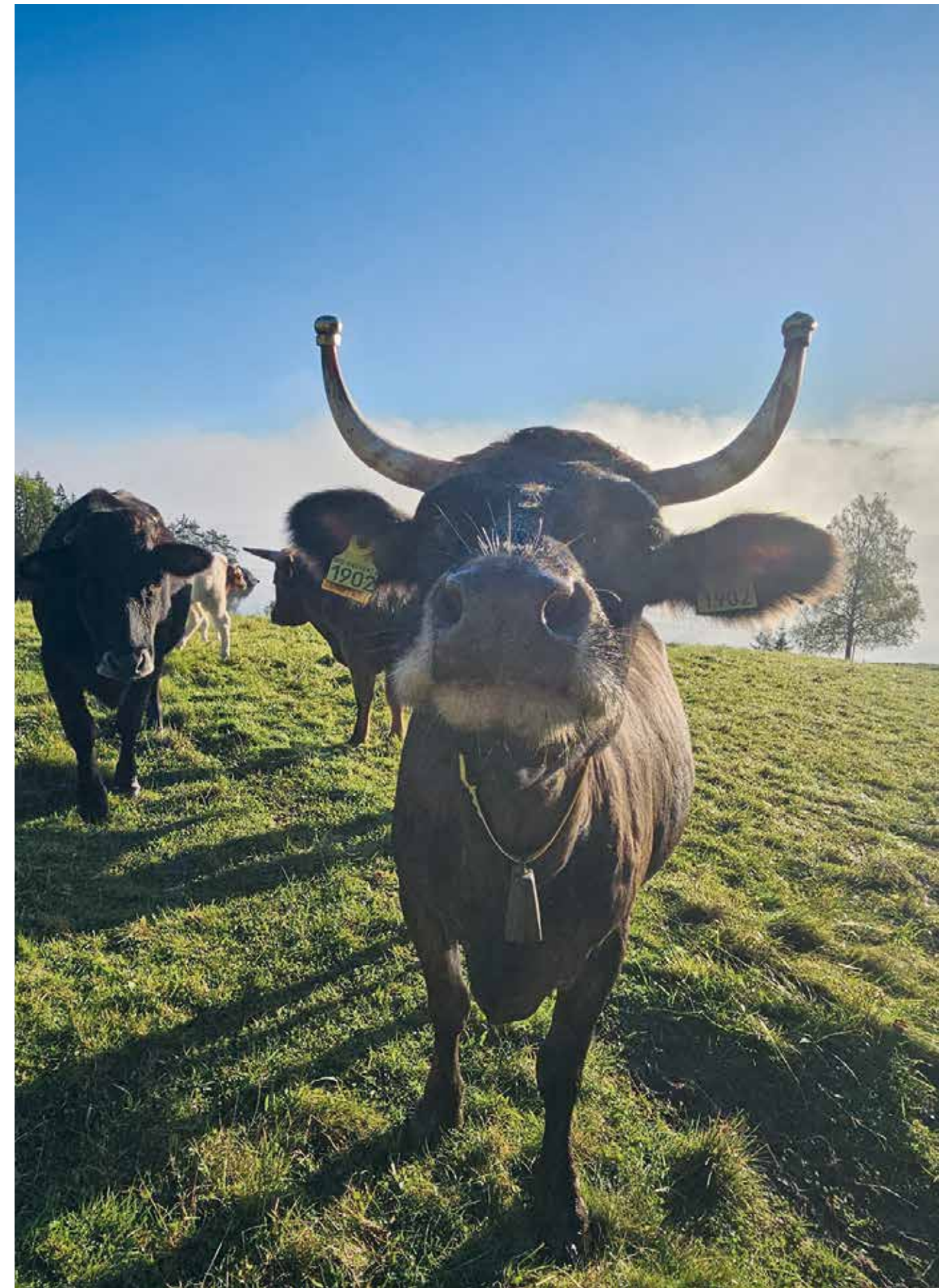

Fram i oktober 2025, rett før han ble hentet av Geno. Foto Lea Hoch.

Margaretha mor til Fram.

Inntaket av Fram ble begrunnet med at mor ei rasetypisk ku med godt eksteriør og gode egenskaper. Slektskapet til dagens seminokser gjør at han er et genetisk positivt bidrag.

Kyrne på Svartedal. Foto: Lars Svartedal.

Dølafe i Sollien

Redaktøren vil skrive om folk som har dølafe i fjøset. – Kanskje de kan vera med i neste blad? Gardbrukaren her gjekk med på det. Seinare tykte redaktøren at vi kunne skrive sjølve. – Ok da, sa vi, det kan vi vel.

Tekst og bilde: Jonas Bergman Sollien og Rønnaug Lunke Sollien

Garden vår heiter Sollien og ligg i Roterudbygda i Lillehammer kommune, 600 meter over havet. Det er 40 mål dyrka mark, 20 mål innmarksbeite og 270 mål skog. Her bor Rønnaug, Jonas, Sigbjørn (5) og Torgrim (3). Kari Anne (mor til Rønnaug) bor på føråa.

Det er Jonas som er gardbrukar, han er agronom frå Sogn jord- og hagebruks-skule. Rønnaug er lærar, og er også med på garden. Sigbjørn og Torgrim likar godt å vera med på det meste som skjer.

Vi har hatt dølafe sidan hausten 2022. Da kjøpte vi to drektige kviger, Lilja og Valentina, av Morten Bjerkvik. Nå har vi fire kyr, ei kvige, tre kalvar og ein lånt okse i fjøset. Vi har også ein liten flokk med seks mjølkegeiter, og ti søyer av gamalnorsk spælsau.

Dyreholdet vårt starta med fire lam hausten 2016, og to unggeiter før jul i 2017. Det var også i 2016 som vi byrja å hauste fôr. Garden hadde vore utan drift lenge, dei siste åra var det berre litt hamning, så nokre stadar tok det så smått til å gro att. Det ville vi endre på – for å ta i bruk ressursane att og halde ved like det som er opparbeida av alle før oss.

Oldeforeldra til Rønnaug, Kari og Laurits Lunke, kjøpte Sollien i 1925, for akkurat 100 år sidan i haust. Sonen Paul og kona Anna, besteforeldra til Rønnaug, tok over garden hausten 1943. I kjøpekontrakta er det nevnt tre kyr: Guri, Raudyr og Raukoll.

Fjøset som står i dag, vart bygd i 1957 og var i bruk til husdyr i om lag 20 år før dyreholdet vart lagt ned. Bygningen vart etter det brukt til lager, garasje, kaninhald og liknande. Da vi starta med småfe i 2016, rydda vi litt plass og hadde dei på talle med heimesnekra innreiing.

Vi har bygd om i fjøset omtrent kvar haust sidan, på grunn av varierende dyretal og tankar om forbetringar. Til dømes ville vi lage spaltegolv av tre for å slippe å måke talle, men alle idear blir ikkje like gode i praksis. Det nye for i år er at vi har fått til lausdrift for kua – også heimesnekra. Det er plass til åtte liggebåsar, og det fekk vi til ved å snu forbrettet og ha liggebåsar på tvers av husdyrrommet. Samstundes flytta vi ut sauene på talle i den delen av driftsbygningen som har vore brukt til garasje. Dermed er det òg mindre smittefare mellom artane.

Jorda er gamal eng – grund, steinrik og vassjuk. Vi har drenert ein del dei siste åra, men det dukkar stadig opp nye utfordringar. Spesielt vanskeleg er det når det er nypløgd. Det kan verke som at den gamle torva har bore traktor og reiskap godt, men når ein snur ho, så kjem det fram blauthol. Derfor har vi prøvd med ein del fornying av eng utan pløying, og prøvd oss på grunn fresing i to omgangar, før såing. Det har fungert ganske bra, så det er ein metode å halde fram med. Sist sommar sådde vi ein del nytt og hadde ein del grønfor med raigras. Det ser så grønt og fint ut, men merkeleg nok så er visst ikkje kua interessert i raigras.

Mjølkeproduksjon og foredling av mjølka har så langt berre vore til eige bruk, så dyrehaldet nå er nærast kjøttproduksjon med ammeku, ammegeit og sau. Kua og geita har vi eigentleg for å mjølke (og

sauen vart skaffa mest for å pleie landskapet og fordi det er artig med ull), så eit av måla er eige ysteri.

Nå legg vi om til kalving og kjeing om hausten, fordi det er betre tid til å drive med foredling utover vinteren enn når det er våronn og slått, så nå står det mest på å bygge ferdig foredlingslokalet. «Ysterigangen» har stått tom i fem år – det som skulle bort er rive ut, kledningen utanpå er på plass, og kvart år har vi trua på at denne vinteren blir det golv og rom i ysteriet.

Så tek det eine det andre, og vips så er neste våronn i gang. Uansett korleis det blir med alt, kjennest det meningsfullt og haldbart å ha mat på bordet – mjølkeprodukt, kjøt og grønnsaker – frå ressursane på garden.

Dyrsku'n – møte mellom folk og dyr i 160 år

Dyrsku'n 2025 er over. Folk og fe har for lengst reist heimatt, og plassen gjerast klar for vinter. Samstundes veit vi – akkurat slik som de produsentar kjenner best – at hausten er starten på førebuinga mot ein ny sesong om få månadar.

Trass i krevjande vær, var heile 74 100 innom portane våre. Det fortel noko viktig: Dyrsku'n står støtt hjå folk flest. Det gjev oss stor motivasjon inn i planlegginga av 160-års jubileet til neste år!

Dei siste to åra har blåtunge-viruset skapt utfordringar spesielt for dyreutstillingane. Vi har vore tydelege på at Dyrsku'n skal følgje regelverk frå Mattilsynet når det gjeld flytting av dyr mellom soner. Difor måtte den tradisjonelle ku-utstillinga i år avlysast, og plan B setjast i verk. Vandreutstilling blei gjennomført, med framvising og premiering på Fjoset, ei løysing som fungera etter forholda godt. Det viser at miljøet vårt er robust, løysingsorientert og samla – sjølv når ting endrar seg.

Denne krafta tek vi med oss vidare inn i 2026.

Vi vil legge til rette for, og oppmuntre sterkt til, at dyr igjen kan stillast fysisk til utstilling. Vandreutstillinga blir vidareført, for den tilfører fagmiljøet noko reelt godt.

Dyrsku'n utan dyr er ikkje mogleg å sjå føre seg. Ingenting slår møtet mellom menneske og dyr. Dyrsku'n er den viktigaste scena i Noreg for å vise fram norsk landbruk, norsk mjølkeproduksjon og norsk stoltheit for sitt virke – i alle typar buskapar.

Vi vil vidareutvikle det faglege og praktiske saman med produsentar og samarbeidspartnarar, og finne løysingar for å legge til rette for mange dyr på utstilling.

Alle besetningar som stiller med dyr fysisk til den tradisjonelle ku-utstillinga på Fjoset fredag, får 2 500 kroner i grunnbeløp – i tillegg til dagens ordningar. Dette skal vere til oppmuntring og støtte til å dekke avlørsar den dagen du er i Seljord.

Vi jobbar vidare med differensiert premiering – slik at det verkeleg skal synast på premien at du tek med deg gromkua til Seljord 😊

Vi håpar du allereie no set av helga 11. – 13. september 2026 – og vi ynskjer deg og dyra dine hjarteleg velkomen til jubileumsfeiringa i Seljord!

DYRSKU'N
SIDAN 1866

Dommerkurs på Salvalsetra

Norsk Bufe og Dølafelaget arrangerte kurs i eksteriørbedømming av ku i sommer.

Tekst: Linda Willadsen. Foto: Hannah Dokken

Det hele ble arrangert på Savalsetra hos Espen Mørch Andersen og Even Norderhaug. Vi begynte inne i fjøset med litt presentasjon og snakk, før vi gikk ut og tittet på dyrene. Her var det mange fine dyr både å få se på og bedømme.

Hans Storlien fra Geno ga en innføring i eksteriør og Odd-Roar Stenby bidro med sin kompetanse på de gamle rasene. Noe som var en god kombinasjon.

Her var det fint å ha flere dyr å sammenligne med og kunne diskutere litt rundt forskjellige deler på dyrene. En

artig seanse var da vi diskuterte jurfestet bak på to kyr. Dette skulle de to damene ikke vise frem, så de trakk seg rolig mot hverandre og stilte seg opp med baken helt inntil hverandre. Dette var en veldig artig seanse.

Ellers var det en lærerik dag, med mange hyggelige folk. Selv kunne jeg nok ha ønsket meg en bok om emnet...

Etter kurset ble det servert veldig god mat fra Gynthers catering. Det var dølafe i ulike varianter med mye godt tilbehør.

Veldig fin dag, og bursdags feiring for meg, selv om det kom litt regn!

Slik påvirker beite utslipp av fordøyelsesmetan og ytelse hos drøvtyggere

Torsdag 6. mars forsvarte Quentin Lardy ved NIBIO Steinkjer sin doktorgradsavhandling om påvirkningen av beite på utslipp av metan fra fordøyelsen – såkalt enterisk metan – og ytelse hos drøvtyggere.

Publisert: 27.02.2025

Tekst: Janne Nordlund Othén, Sveriges lantbruksuniversitet. Hentet fra nibio.no

Lardy har undersøkt hvordan optimalisering av beite om sommeren kan påvirke melkeproduksjonen hos melkekyr og enteriske metanutslipp (eCH₄) ved å erstatte innendørs surfôr med beitet gras i fôringsdietten. For å sammenligne utslippene fra kyr som beitet utendørs med kyr som ble fôret med surfôr innendørs, brukte han et unikt oppsett med to måleenheter for direkte måling av eCH₄-utslipp fra kyr, installert både ute og inne.

Lardy er tilknyttet Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) som stipendiat på prosjektet 'Klimagassutslipp fra dyr på beite – hvilke tiltak kan bringe oss nærmere klimavennlig (eller klimanøytral) kjøtt- og melkeproduksjon'. Prosjektet er finansiert gjennom Trøndelag fylkeskommune, Statsforvalteren i Trøndelag og Steinkjer kommune og ledes av NIBIO-forsker Vibeke Lind. Prosjektet er gjennomført i samarbeid med SLU i Umeå, som er gradsgivende universitet. Hovedveileder har vært Mårten Hetta.

Lardy har en lidenskap for beiting og er svært opptatt av å fremme dette. Avhandlingen består av tre fagfelle-vurderte artikler og ett innsendt manuskript basert på fire beiteforsøk:

Fôrkvalitet og metanproduksjon ved NIBIO Tjøtta i Nordland

En kombinasjon av in vivo- og in vitro-forsøk med en modelleringsmetode for

å estimere eCH₄-produksjon, fôropptak, fordøyelighet og vomfermenteringskinetikk hos sau basert på to forskjellige beitekvaliteter.

Dag- eller nattbeite i Röbbäcksdalen, Umeå

Et beiteforsøk som undersøkte effekten av dag- og nattbeiting i et deltidssystem på melkeproduksjon, dyreatferd og eCH₄-utslipp.

Luftegård eller produksjonsbeite ved Mære Landbruksskole i Trøndelag

Et beiteforsøk som undersøkte effekten av to ulike beitestrategier – produksjonsbeite versus treningsbeite – på melkeproduksjon og eCH₄-utslipp hos melkekyr på en gård med automatisk melkingsystem (AMS; melkerobot), og dermed fri kutrafikk mellom fjøs og beite og hyppige bytter mellom grovfôrslag.

Morgen- eller ettermiddagstildeling av nytt beite på en kommersiell økologisk melkegård i Halland, Sverige

Et beiteforsøk som undersøkte hvordan tidspunktet for tildeling av nytt beite påvirket melkeproduksjon og atferd hos melkekyr i et helårs beitesystem.

Resultater

- Kvaliteten på graset påvirker fermenteringsmønsteret; et mindre fordøyelig gras førte til høyere metanutslipp per mengde inntatt fôr.
- Da kyr som melket to ganger i døgnet i melkegrav fikk delt opp døgnet i en beiteperiode og en inneperiode, var det ingen forskjell mellom hvorvidt beitetilgang ble gitt på dagtid eller på nattestid, verken i ytelse eller eCH₄. Derimot var utslippene av eCH₄ lavere i de timene dyra var på beite, sammenlignet med de timene dyra tilbragte inne, uavhengig av tid på døgnet.
- Også der kyrne ble melket med melke-robot kunne over 50 prosent av kyrnes grovfôrinntak komme fra beite, uten at melkeytelsen ble endret, sammenlignet med kyr med tilgang til luftegård for mosjon og full næringsdekning med surfôr. Utslipp av eCH₄ ble redusert i gruppa med ett høyt beiteopptak i grovfôrrasjonen.

- De to melkekuforsøkene sett under ett: Å erstatte surfôr med ferskt beitet gras reduserte eCH₄-utslippet med 20–28 prosent, samtidig som melkeytelsen ble opprettholdt. Dette indikerer at klimaavtrykket til melkeproduksjon trolig overestimeres under beitesesongen.
- I ett helårs beitesystem med stripebeiting, der beite utgjorde en betydelig del av total diett under sommermånedene, ble melkeytelsen og proteininnholdet i melka betydelig forbedret ved å tildele ny stripe på kveldstid, sammenlignet med å tildele ny stripe på morgenen.

Samlet sett fremhever avhandlingen den positive effekten av beiting for melkekyr. Ett høyt beiteinntak reduserte eCH₄-utslippene, sammenlignet med surfôrfôring, samtidig som melkeproduksjonen ble opprettholdt. Å opprettholde beiting og å øke beiteopptak i vekstsesongen kan bidra til å redusere klimaavtrykket fra melkeproduksjonen i Skandinavia.

Hjertros og kalv. Foto: Lene Thunes.

Oline med kalven Olida. Foto: Kristin Gjeile Vinjarengen.

Tussi. Foto: Anna Gubhage.

Klara Q. Foto: Lene Thunes.

Besøk fra Istria, Kroatia

På vårparten fikk vi på Smee en henvendelse om det kunne være aktuelt å ta imot en mindre gruppe kroater som var involvert i bevaringsarbeid i Istria-regionen, Kroatia. «Likesinnede lenger sørfra? Gjerne!!» Etter å ha forsikret oss om at de ved ankomst ikke hadde vært i kontakt med husdyr minimum de siste 72 timene, var det lett å si ja. For vi skulle selvfølgelig ut på beite og kose med kyr og kalver!

Tekst: Elin Marie Ulsaker
Foto: Gordan Subara og Kent Inge Hansen

Jasenska Kapuralin, Gordan Subara og Edmondo Suran fra den kroatiske organisasjonen Azrri var de som var på norgesbesøk denne uka i august. Azzris formål er mellom anna å arbeide for å opprettholde distriktsbosetting og motvirke sentralisering. Organisasjonen arbeider med å koordinere produksjons-

relaterte aktiviteter i rurale områder i fylket Istria, deriblant bevaringsarbeid for de lokale husdyrrasene.

Temaet hos oss var naturlig nok dølakua, både bevaringsarbeidet, samt våre tanker rundt og erfaringer med omsetning av produktene. Utover riktig trivelig besøk, ble det en bonus å få innblikk i bevaringsarbeidet i deres hjemland.

Her i Norge sponses arbeidet direkte av staten, med bevaringstillegg for avlsdyr

i forbindelse med produksjonsstøtta, samt tilskudd til de enkelte raselaga. Det bevilges også midler til spermbanken i Geno, samt genressurscenteret hos NIBIO. Situasjonen i Kroatia noe annerledes. Så vidt vi forstod, var organisasjonen Azzri

delvis offentlig finansiert på fylkesnivå, dels privat. De var slik mer direkte økonomisk involvert i bevaringsarbeidet.

Historien om storferasen boskarin og dens redning har mange paralleller til

dølafeet. Da arbeidet ble satt i gang var bestanden på rundt 90 dyr, i dag er denne mangedoblet.

I Istria-området var gardbrukerne som fortsatt drev på tradisjonelt vis, med de gamle lokale rasene, kommet godt opp i åra. Det ble tydelig at i løpet av en svært kort periode ville mange avvikle drifta. Men som her hjemme, ville påtroppende krefter heller satse på dyr som ga umiddelbart større avkastning, både i form av mjølkeytelse og kjøttfylde. De lokale rasene kunne dermed snart være en saga blott. Det ble satt i gang en redningsaksjon for å berge så mange individer som mulig, for å opprettholde rasen med en akseptabel genetisk variasjon.

Så hva kunne en gjøre, gitt at mange kyr allerede var klar for siste reis? Et av

tiltakene som ble forsøkt, var utlån av kyr. Azzri gikk inn med midler og kjøpte friske kyr i god stand. Disse ble så lånt ut til gardbrukere som ønsket å starte opp med rasen. En gardbruker kunne få låne inntil ti kyr og fra disse ale opp en egen besetning. Først når flokken kom opp i et antall av femti dyr, betalte brukeren tilbake i form av ti nye individer. Disse kunne nå lånes ut til andre interesserte, slik at disse også kunne bygge opp en besetning. På dette viset fikk den gamle storferasen boskarin en ny vår.

Også på omsetningssiden støtte de på mange av de samme utfordringene som vi møter med dølafeet. EUROP-systemet premierer ikke dyr av tradisjonell type, og sånn er det med den saken. Azzri kjøper derfor inn det meste av kjøttet. Bøndene har altså ved oppstart tilgang til «gratis»

avlsmateriale og trygg avsetning for sitt produktet. Slik minimeres gardbrukernes risiko, de risikerer ingen kapital.

Azzri satser på levering til top-end restauranter og driver opplæring av deres kokker, slik at de kan ta vare på produktenes høye kvalitet gjennom tilberedningen. I tillegg har de utviklet en serie med spesialvarer for delikatesssegmentet. Mellom annet har de utviklet nydelige spekede pølser, der vi fikk smake på pølse av både esel, sau/geit og selvfølgelig av storfe.

De reisendes timeplan var stram, kanskje vel optimistisk med tanke på både veistandard og avstander. For ikke å glemme felles engasjement og interesseområde! I godt selskap flyr tida. Det gjorde samtalen også, og spente etterhvert over et langt større lerret enn ku og bevaringsarbeid; nemlig gode liv og mening i hverdagen.

Og akkurat det ser ikke så forskjellig ut i Kroatia og i Norge!

Fra høyre Edmondo Suran, Jasenka Kapuralin, Gordan Subara og Elin Ulsaker.

Fra kurompe til krøllhårsåler

Rødlisteteknikk 2015 – Prosessen er beskrevet i ord og bilder av Kari Sørlien og Reidun Brandbo

Å lage såler av krøllhår er en lang og omstendelig prosess. Først klippes ca. 10-20 cm av halen nederst på kurompa. Kua synes sikkert det er greit å få stusset litt av halen når sommeren er over.

Halene er ganske så møkkete! De vaskes godt på vaskebrett, her brukes heimkoka såpe. Deretter blir de skylt og tørket.

Kardes og så spinnnes hardt for å lage permanente krøller.

Så er det tid for koking.. og kokinga er noe som helst bør skje ute. Hårkrøllene kokes mellom ½ og 1 time, skylles godt.

Deretter plukkes de fra hverandre og kardes. Det bearbejdede materialet legges så i tre lag – på tvers av forrige lag – og formes til såle.

Deretter plukkes de fra hverandre og kardes. Det bearbejdede materialet legges så i tre lag – på tvers av forrige lag – og formes til såle.

Og etter mange timers arbeid er sålene klar til bruk. De er luftige, gode og varme, isolerer godt og er anbefalt brukt for de som svetter mye på beina.

Bernt Holtsmark, Husdyrlære 1904

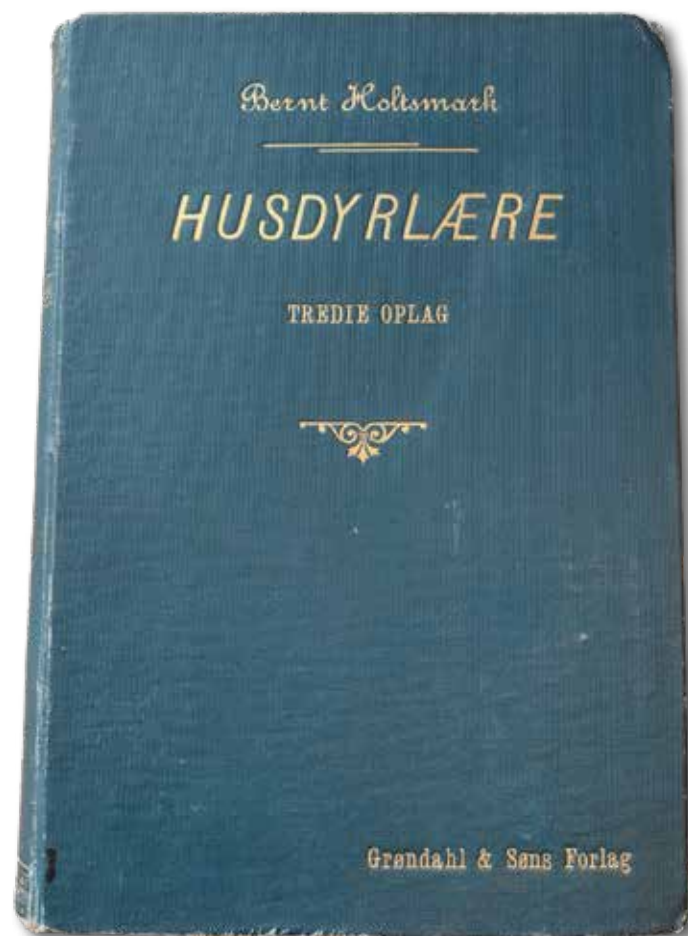
Bernt Holtsmarks bok Husdyrlære fra 1904 gir oss et godt innblikk i stedegenhetslæren og datidens tanker om storferaser og avl. Boka kom ut i tida da man jobbet for å skape en felles uniform for dølafeet og gir et artig tidsbilde. Her følger et utdrag fra boka.

Tekst innhentet av Jan Erik Kjær.
Kilde: Bernt Holtsmark. Husdyrlære, 1904.

Det norske kvæg

Det er med kvæget i Norge som i de fleste andre lande, at noget af det tilhører landet fra umindelige tider, andet er kommet ind ufenfra. Og saa er der da i tidens løb foregaaet blanding mellem det hjemlige og det fremmede. I enkelte distrikter, meget ofte kun i de afsidesliggende grænder, finnes dog kvæg, som er saa gammelt paa stedet, at ingen ved, hvorfra det er kommet. Dette stedegne kvæg er altid smaat, hvor gaardene og havnegangene byder lidet at leve af, større, hvor jorden betinger bedre livsvilkaar.

Forskjelligartet som jordbund, landets overflade og klimaet er i vort land, er det paa forhaand at vente, at selv det, vi kan regne for det egentlige norske kvæg, viser seg i mange former. Og heller ikke er det givet, at alt stammer fra samme urform. Det er endog mest sandsynlig, at saa ikke er tilfældet. Thi det er jo paavist, at vort land er befolket af noget forskjellige mennesketyper, at der altsaa er invandret forskjellige folkeslag hid til landet, og det er da meget sandsynligt, at de kan have bragt med sig hvert sit kvægslag: Herom ved vi dog intet.

Det kvæg, som oprindelig er kommet til en landsdel, har imidlertid sjelden faaet beholde sit omraade for sig selv. Fra fjeldbygderne til slettebygderne og byerne, fra vestlandet til østlandet er der gennem umindelige tider ført fæ i drifter; og hvor drifternes vei er gaaet, er der skeet handel og bytte, hvorved bygdernes oprindelige kvægslag er blevet blandet med fæ

andetsteds fra. Og saa er der navnlig til kystdistrikterne tidlig kommet ind udenlandsk kvæg. Hvad der i dansketiden sandsynligvis er kommet hid til landet, ved vi heller intet om; men at der fra de svenske grænsebygder og tildels længre inde fra Sverige stadig er ført kvæg til Norge, er kjendt nok.

Naar vi saa erindrer, at der hos oss aldrig har været nogen plan for avlen, hverken privat eller offentlig, men god vilje til at forsøge baade det ene og andet, er det ikke underligt, at vort lands kvægbestand for øieblikket for det meste giver et totalindtryk af uensartet blandingsgods. Men nøiere seet viser det sig dog, at mange distrikter har kvæg, som er saaledes tilpasset til de stedlige forhold, og som har saa meget fællespræg, at de sikkert nok kan regnes for vedkommende distrikts oprindelige kreaturslag. Af disse var det indtil for ganske nylig blot telemarkskvæget, som havde tiltrukket sig almindelig opmærksomhed; det have paa

sit hjemsted holdt sig mer ublandet og var derfor strax mer ensartet, saa det var lettere at erkjende typen, der ogsaa i flere henseender er meget eiendommelig. I det senere har det vaagnet en større interesse for vore forskjellige gamle kreaturslag, og naar arbeidet samles om at fremelske disse og skille ud det fremmede og blandingsgodset, vil vi nok efterhaanden faa flere hjemlige kreaturslag, som de distrikter, der eier dem, vil være bedst tjent med. Endnu kan der for de fleste steds vedkommende kun siges at være materiale til at begynde med, andre steder er der allerede gjort noget, saa vedkommende slag har traadt tydeligere frem som noget selvstændigt.

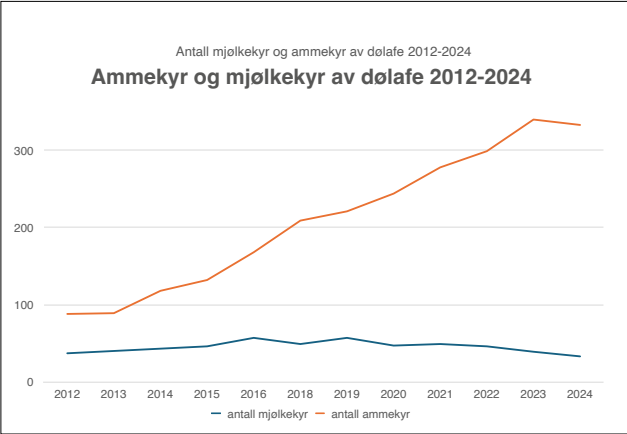
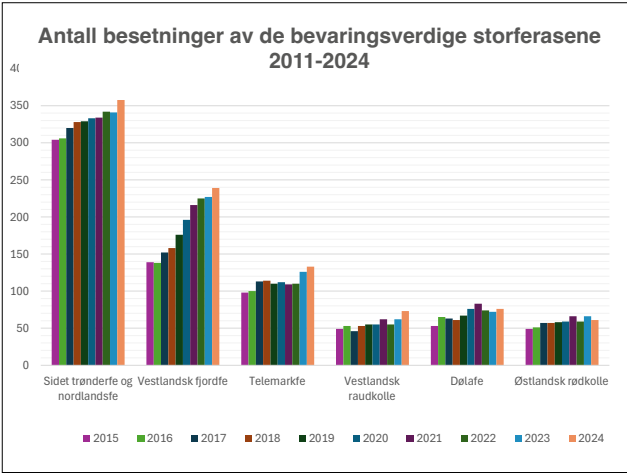
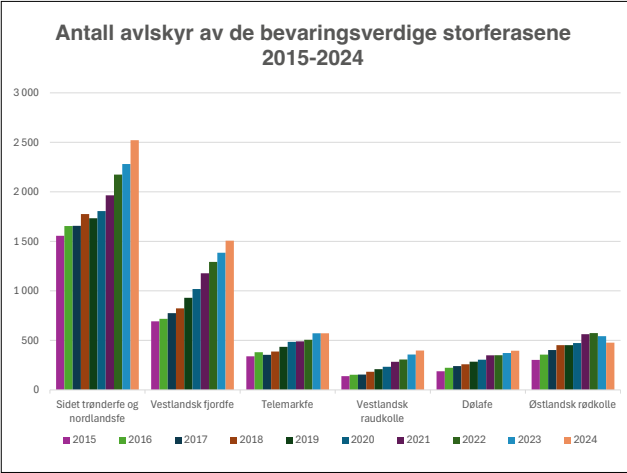
Vort lands kvæg er dels udpræget fjeldkvæg, dels slettekvæg. Det første finder man i fjelddalene og til dels i de vestlandske fjorddistrikter, medens det, man kalder slettekvæg, træffes i de østfjeldske og nordenfjeldske slettebygder.

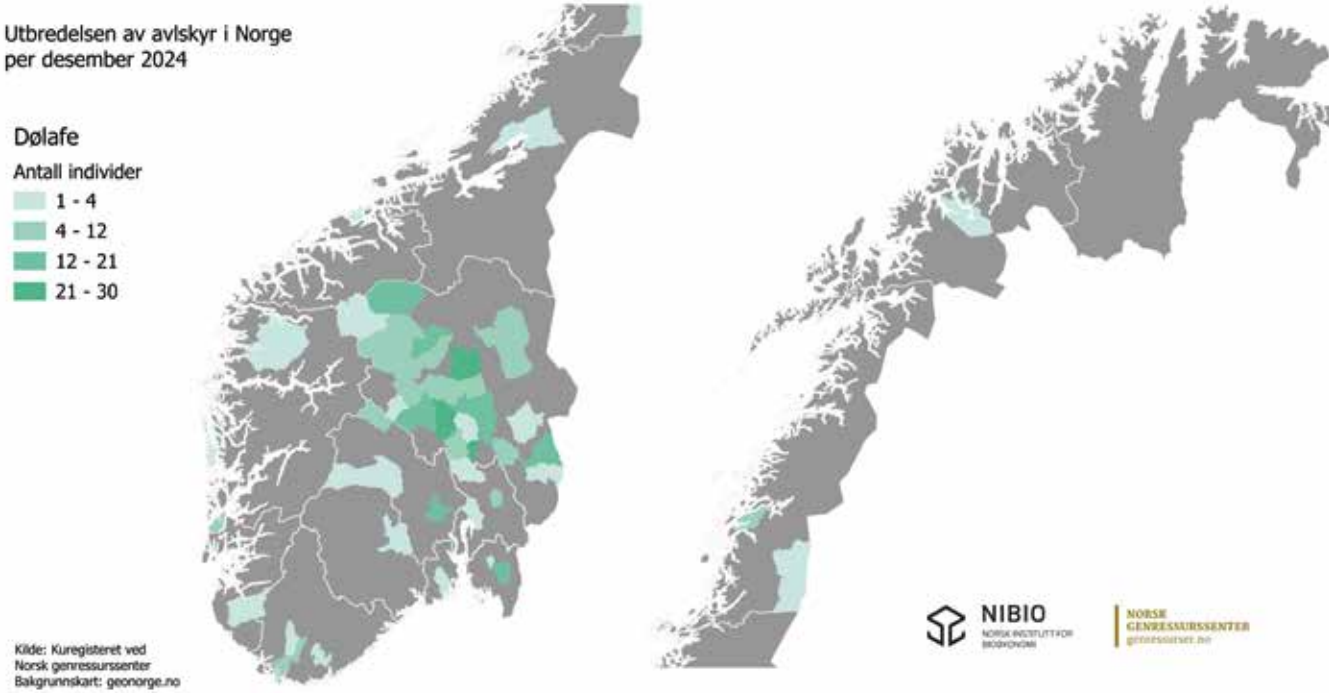
Dromle og vennine. Foto: Ingrid Steffensen.

Petra i Rondane. Foto: Hannah Dokken.

Tallenes
tale

Tabellene er hentet fra Nibio og rapporten «Nøkkeltall 2024 fra Norsk genressurscenter»

RETUR: Kent Inge Hansen, Hamarvegen 390, 2614 LILLEHAMMER

www.dolafe.no